

Dziękuję
Wydziału Wojskowo-Lekarskiego
wpłynęło dn. 2018-07-18
podpis ..... l.dz. M60
E. Jolyma

Prof. dr hab.n.med.

Józef Kocur

Łódź, dn. 15.07.2018

Recenzja

rozprawy doktorskiej lek. Agnieszki Nowakowskiej p.t.: „Zaburzenia psychiczne i funkcjonowania społecznego kombatantów i osób represjonowanych w latach 1940-1956”.

Recenzowana praca liczy 134 strony, zawiera 29 tabel i 18 rycin, jej treść ujęto w 12 rozdziałach.

We wstępie i teoretycznych podstawach pracy przedstawiono zbiór danych i informacji dotyczących problematyki związanej z historyczno- prawnymi uwarunkowaniami i regulacjami statusu kombatanckiego ze szczególnymi odniesieniami do sytuacji polskich kombatantów i osób represjonowanych w latach 1940-1956. Wiele miejsca poświęcono psychologicznym, psychopatologicznym i psychospołecznym skutkom narażenia na stres spowodowany traumatycznymi doznaniem tych osób.

Celem głównym pracy była ocena odległych następstw narażenia na traumatyczne zdarzenia z objętego analizą przedziału czasowego, a w celach szczegółowych m.in. ocena stanu psychicznego i somatycznego osób z przebytych PTSD.

Badaniami objęto 97 osób (grupa badana -58 kombatantów, porównawcza -39 osób), zastosowano kilka różnych narzędzi badawczych, w tym kwestionariusz socjodemograficzno - medyczny własnego autorstwa, Skalę Bezsenności, Kwestionariusz SF -36 do oceny jakości życia, Skalę Depresji Becka. Przeprowadzono także rutynowe badanie psychiatryczne. Uzyskane wyniki poddano analizie statystycznej, z wykorzystaniem m.in. testu istotności Pearsona, testu W.Shapiro –Wilka, testu t-Studenta, testu U Manna –Whitneya, testu χ^2 Yatesa.

Uzyskane dane przedstawiono w formie opisowej uzupełnionej o tabele i ryciny, a następnie poddano omówieniu i dyskusji, formułując 5 wniosków końcowych. Wykorzystane w pracy piśmiennictwo liczy 170 pozycji, w aneksie załączono wzory stosowanych narzędzi badawczych.

Układ i struktura formalna pracy nie budzą zastrzeżeń, podobnie strona językowa i stylistyczna.

Treść merytoryczna jest zgodna z zakresem tematycznym zawartym w tytule rozprawy. Wykorzystane w pracy piśmiennictwo liczy 170 pozycji, w aneksie załączono wzory stosowanych narzędzi badawczych.

Wprowadzenie w problematykę pracy jest obszerne, Autorka szczegółowo przedstawiła różne aspekty analizowanych zagadnień, w tym prawno-społeczne uwarunkowania działalności kombatanckiej i równorzędnych z nią przejawów aktywności politycznej, militarnej i społecznej. Dużo miejsca poświęcono zaburzeniom stresowym pourazowym, wyodrębniając jego szczególną postać DESNOS (złożony zespół stresu pourazowego) oraz KZ - syndrom (zespół obozu koncentracyjnego). Ta część pracy wskazuje, że Autorka posiada bardzo duży zasób wiedzy specjalistycznej i potrafi umiejętnie powiązać ze sobą i wskazać na istniejące zależności między określoną sytuacją zewnętrzną a jej wpływem na stan psychiczny i psychosomatyczny osób narażonych na działanie bodźców stresogennych, w tym na powstawanie trwałych zmian osobowości po przeżyciu sytuacji ekstremalnej. Analizy tych zagadnień dokonano w odniesieniu do licznych pozycji piśmiennictwa krajowego i zagranicznego, co pozwala na ukazanie szerokiego zakresu spektrum omawianej problematyki.

Cele pracy przedstawiono zwięźle, nie sformułowano jednak hipotez badawczych, co mogło mieć pewien ograniczający wpływ na dyskusję i omówienie wyników, poprzedzające ustalanie wniosków końcowych.

Kryteria włączenia do grupy poddanej badaniom nie budzą zastrzeżeń, natomiast liczebność grupy porównawczej mogłaby być nieco większa. Pozytywnie należy ocenić dobór obu grup pod względem wieku badanych.

Zastosowane narzędzia badawcze były adekwatne do zamierzonego celu pracy, wykorzystano je poprawnie i właściwie zinterpretowano uzyskane wyniki, posługując się dobrze dobranymi metodami analizy statystycznej.

Wyniki przedstawiono w sposób umożliwiający ich całościową ocenę, ryciny i tabele w pełni korelują z częścią opisową, a dane z analizy statystycznej ułatwiają uchwycenie zachodzących zależności między poddanymi ocenie parametrami.

Omówienie i dyskusja wyników zostały przeprowadzone w formie analizy, interpretacji i porównania uzyskanych wyników badań własnych z wynikami podobnych badań innych autorów. Sposób i forma tej dyskusji potwierdzają bardzo wysoki poziom wiedzy Autorki w obszarze poruszanej problematyki oraz umiejętność trafnej oceny w ujmowaniu i przedstawianiu dokonywanych porównań. Wartościowym poszerzeniem tej analizy byłaby szersza próba oceny wpływu innych, niż związanych przyczynowo z traumą kombatancą, czynników na obecny stan psychiczny osób badanych (poruszona przez Autorkę kwestia współchorobowości).

Wnioski przedstawiono w 5 punktach, będących trafną syntezą uzyskanych wyników i stanowiących odpowiedź na sformułowane cele szczegółowe.

W kontekście dokonanej przez Autorkę szczegółowej analizy porównawczej kryteriów diagnostycznych PTSD według różnych systemów klasyfikacyjnych, we wniosku nr 3 lepiej byłoby wskazać na bardziej aktualną niż DSM-IV klasyfikację tego zespołu.

Piśmiennictwo cytowane w pracy zostało dobrze dobrane i właściwie wykorzystane, zawartość tematyczna poszczególnych pozycji w pełni pozwala na dokonywanie odniesień, porównań i ocen analityczno-syntetycznych uzyskanych danych.

Reasumując: recenzowana rozprawa stanowi wartościowe poznawczo i praktycznie opracowanie, będące udanym rozwiązaniem określonych celów i założeń.

Autorka dowiodła, że potrafi postawić i rozwiązać konkretny problem naukowy, sprawnie posługiwać się dobrze dobranymi narzędziami badawczymi oraz posiada duży zasób wiedzy specjalistycznej.

W oparciu o te przesłanki stwierdzam, że praca doktorska lek. Agnieszki Nowakowskiej p.t.: „Zaburzenia psychiczne i funkcjonowania społecznego kombatantów i osób represjonowanych w latach 1940-1956” spełnia ustawowe wymogi dla rozpraw na stopień doktora i przedkładam Wysokiej Radzie Wydziału Wojskowo - Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi wniosek o dopuszczenie Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prof. dr hab. n. med.
JÓZEF KOCUR
specjalista psychiatra

